

Török Ádám

Az „új gazdaság” esélyei az átalakuló országokban

Major Iván

Az infokommunikációs szektor nemzetközi válsága – egy intézményi megközelítés

Inzelt Annamária, Csonka László, Forgács Irén
Félúton a tudásalapú gazdaság felé

Szabó Katalin

A munkaviszonyok fellazulása

Információs Társadalom

---

g a z d a s á g

Szerkesztette: Szalavetz Andrea

2003. III. évfolyam 1. szám

Információs Társadalom

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT

Alapítva 2001-ben

Szerkeszti: Z. Karvalics László – főszerkesztő
Kiss Aranka
Végh Sándor

Lapterv: Szépkilátás Stúdió

Kiadja:

Az „INFONIA” /Információs Társadalomért,
Információs Kultúráért/ Alapítvány

Szerkesztőbizottság: Nyíri Kristóf – elnök
Kolin Péter
Lajtha György
Székely Iván
Z. Karvalics László

Ennek a lapszámnak a felkért szerkesztője:
Szalavetz Andrea

Szerkesztőség: 1111 Budapest Műgyetem rkp. 9. R. ép.
Tél.: 463 2526 Fax: 463 2547
e-mail: infarsfolyoirat@ittk.hu.

Megrendelés átutalással: ERSTE BANK Hungary Rt
11600006-00000000-0230706.

/Kérjük, a befizetési csekkre írják rá: Információs Társadalom/

Nyomtatás, kötés: a Print City Kiadó és Nyomda Kft. végezte.

ISSN 1587-8694

BEKÖSZÖNTŐ

Szalavetz Andrea
A közösség dimenziói

4

ÚJ GAZDASÁG – TUDÁSGAZDASÁG

Török Ádám:

Az „új gazdaság” esélyei az átalakuló országokban

A cikk az „új gazdaság” gazdaságfejlesztési hozzájárulását elemzi. Abból a megállapításból indul ki, hogy az „új gazdaság” máshogy tör utat magának egy fejlesztő és máshogy egy felhasználó országban, de azt is hangsúlyozza, hogy a világgazdaság jelentős része teljesen kimarad az „új gazdaság” fejlődéséből. Megvizsgálja, hogy az „új gazdaság” kiépüléséhez milyen technikai feltételek állnak rendelkezésre a világon, valamint, hogy az új évtized közepe felé milyen az „új gazdaság” gazdasági szerepe Magyarországon és a kelet-közép-európai térségben.

6

Major Iván

Az infokommunikációs szektor nemzetközi válsága
– egy intézményi megközelítés

Az írás, az infokommunikációs piac tartós zavarait a szokásos, pénzügyi magyarázatoktól eltérő megközelítésben, a piaci intézmények, a kialakuló piaci szerkezetek működési zavarainak, illetve a „kormányzati hibák” elemzése révén igyekszik magyarázni. Kiinduló hipotézise a következő: az 1990-es évek közepétől az Amerikai Egyesült Államokban és Nyugat-Európában – majd azt gyorsan követve Kelet-Közép-Európában – zajló piac-liberalizálás nem az „ösztönző szabályozás”, hanem sokkal inkább az „elrettentő szabályozás” elveit követi. Miközben a piacsabályozás a vállalatokat az egyenlő versenyfeltételek szempontjai szerint igyekszik kezelni, egyre inkább az egyenlődsi irányába hajta a piacokat. Ennek következménye, hogy a vállalatok nem is „játszhatnak” más játékot, mint a monopolisztikus versenyt. A monopolisztikus verseny pedig szinte automatikusan leszorítja jövedelmezőségüket és így fejlesztésiforrás-teremtő képességüket.

27

Inzelt Annamária, Csonka László, Forgács Irén
Félúton a tudásalapú gazdaság felé

Az nemzetközi innovációs rendszereket sokoldalúan összehasonlító, úgynevezett benchmarking programok módszertanát alkalmazva, a cikk a magyar innovációs képességet és teljesítményt nemzetközileg összehasonlítható mérőszámok alkalmazásával vizsgálja. A magyar gazdaságnak a kis OECD gazdaságokhoz viszonyított helyzetét a szerzők a „tudás előállításába történő befektetések”, „az új technológiák nemzetgazdasági szerepe”, valamint „az elért tudományos és gazdasági eredmények” innovációs mutatószámainak segítségével határozzák meg. Egybevetik a tendenciákat, igyekeznek megvilágítani az eltérések okait, illetve megmagyarázni az input és output jellegű mutatók alakulásának különbözőségét.

47

INTERJÚ

Tudásgazdaság Magyarországon

– Chikán Attilával, a BKÁE rektorával beszélget Szalavetz Andrea

A beszélgetés témája, hogy vajon a magyar gazdaság „új gazdaságnak”, illetve tudásgazdaságnak tekinthető-e. Melyek a magyar gazdaság versenyképességének legfőbb tényezői és hiányosságai az információs- és tudásgazdaság korában? Szó esik az információtechnológiai forradalom felzárkóztatási hatásáról, a feldolgozóipar, valamint az immateriális, tudásbázisú tevékenységek eltérő modernizációs hozzájárulásáról és természetesen a felsőoktatási rendszer problémáiról, kilátásairól.

68

KALEIDOSZKÓP

Szabó Katalin

A munkaviszonyok fellazulása

Paradigmaváltás a munka világában az információtechnológiák hatására

„A munka, amely évtizedeken keresztül a termelés talán legmerevebb, legnehezebben mozgítható tényezője volt, az utóbbi két-három évtizedben mozgásba jött.” A cikk azokat a változásokat elemzi, amelyeket az információtechnológia idézett elő a munka világában. A távmunka típusainak, gazdasági-társadalmi jelentőségének bemutatása mellett, a cikk sorra veszi a stratégiai rugalmasságot biztosító egyéb foglalkoztatási formákat.

75

Szalavetz Andrea

Hálózati szerveződés az „új gazdaságban”
a világgazdaság centrumában és azon kívül

A cikk az értéklánc-alapú hálózatosodást veszi nagyító alá. Az első fejezet arra a kérdésre keresi a választ, hogy az információtechnológiai forradalom elősegítette-e, hogy a világgazdaság centrumán kívül fekvő országok gazdasági szereplői globális hálózatokba integrálódjanak. A második fejezet rámutat arra, hogy bár a világgazdaság centrumán kívül fekvő néhány ország sikeres hálózatosodásos modernizációt hajtott végre, gazdasági szereplőik globális vállalati hálózatokba integrálódtak; a hálózati szerveződés az ő esetükben mégsem vezetett az új üzleti modell vállalati-hálózataira jellemző, minőségi jegyek kialakulásához, a kooperatív, bizalomra és kölcsönösségre épülő, kevésbé hierarchikus, horizontális szerveződésű kapcsolatok térhódításához.

96

OLVASÁS KÖZBEN

Czakó Erzsébet

Hová tűnt a csoda?

Az „új gazdaság” néhány tanulsága a vállalati szféra számára

A cikk az infocom technológiára épülő gazdasági modell és az új üzleti modellek megjelenése szempontjából, vállalati „alulnézetből” tárgyalja az „új gazdaság” megjelenését és hatásait. Bemutatja a vállalati szféra működési környezetét érintő, tartósnak ígérkező hatásokat.

111

Székely-Doby András

Az „új gazdaság” az Egyesült Államokban.

Egy makroszintű megközelítés

A cikk az „új gazdaság” fogalmát az Egyesült Államok gazdaságának (különös tekintettel az IT-iparágakra) és technológiai fejlődésének tükrében járja körül. Áttekinti az „új gazdaság” nemzetközi szakirodalmát, az eltérő és egymást kiegészítő értelmezéseket. A szerző emellett az értelmezés mellett teszi voksát, amely szerint azért beszélhetünk „új gazdaságról”, mert páratlanul átfogó módon terjedt el az új technológia, amely immár a gazdaság teljes keresztmetszetét áthatja. Ebből az értelmezésből kiindulva, input-output táblák segítségével mutatja be az információtechnológia elterjedését a gazdaságban. Elemzéséből kiderül, hogy a változások az újatermelési folyamat szinte minden vonatkozásában éreztették hatásukat.

123

RECENZIO

Szalavetz Andrea

„Szép új világ” a feldolgozóiparban.

Kocsis Éva, Szabó Katalin: Személyes tömegtermelés.

Digitális paradicsom, vagy falanszter?

144

LAPTÁRS- AJÁNLO

147

KONFERENCIAFIGYELŐ

149

BEKÖSZÖNTŐ

Új gazdaság, tudásgazdaság

A gazdasági fejlődést technológiai forradalmakra, új technológiát képviselő, új iparágak megjelenésére és fejlődésének dinamikájára visszavezető evolúciós elméletek reneszánszukat élik. Nem véletlen. Az információtechnológiai forradalom – legalábbis bizonyos fejlettségi küszöb fölötti országok körében – gyökeres változásokat hozott a gazdasági, társadalmi és üzleti környezetben, és az intézményrendszerben. A közgazdaságtan statikus egyensúlyi elméleteivel, vagy a nagy gazdaság- és társadalomátalakító fejlődésemelletekkel szemben az evolúciós gondolkodásban a fejlődés nem *valami felé* irányul. Az evolúciós elméletek a változás és a fejlődés szelekciós és diffúziós mechanizmusait írják le, új minőség(ek) létrejöttét dokumentálják és értelmezik, de nem tartalmaznak utalást valamiféle végcélra, kívánatos állapotra. Új, nagy narratívák jelennek meg és váltják le lassan az előző narratívát – az evolúciós elméletek ezek törvényszerűségeit tárják fel.

A legújabb narratíva az információtechnológiai forradalom nyomán létrejött „új gazdaság”, az „intellektuális kapitalizmus” időszakáról szól. A közgazdasági elméletek művelői szerte a világon nagy erővel fogtak hozzá az új narratíva „felfejtéséhez”, szét-szálazásához, dokumentálásához. Mint az gyakran előfordul, a világgazdaság központján kívül születő elméleti kérdések most is meglehetősen eltérnek azoktól a problémáktól, amelyeket az „új gazdaság” bölcsőjében, (az „új gazdaság *epicentrumában*” kifejezés képileg talán még szemléletesebb lenne) tárnak fel.

Az információtechnológia segítségével felzárkózni kívánó országok szempontjából az „új gazdaság” gazdaságfejlődési hozzájárulása a legfontosabb kérdés. Képes-e az információtechnológiai forradalom a világgazdaság központján kívül eső országok számára is kitörési, felzárkózási lehetőséget biztosítani? Milyen feltételek megléte elengedhetetlen ahhoz, hogy a kis, nyitott és ma még kiemelkedő innovációs potenciállal rendelkezőnek mondott magyar gazdaság helyt álljon, sőt javítsa nemzetközi pozícióját a tudásalapú versenyben? Az *Információs Társadalom* jelen gazdasági különszámában Török Ádám és az Inzelt–Csonka–Forgács szerzőhármas tanulmányai tárgyalják ezt a kérdést, valamint erről szól a Chikán Attilával, a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem rektorával készített interjú is.

Ahhoz, hogy megfogalmazhassuk, számba vehessük versenyképességünk előfeltételeit, tudnunk kell, mihez alkalmazkodunk. Mit jelent és milyen elméletekkel írható le az „új gazdaság” a fejlett világban, és milyen átalakulásokat hozott a gazdaságok különböző szegmenseiben? Erre Szabó Katalin, Szalavetz Andrea, Czako Erzsébet és Székely-Doby András tanulmányai keresik a választ.

Az „új gazdaság” elméleti problémáival és az ebből következő gazdaságpolitikai teendők kidolgozásával foglalkozó szakemberek helyzete különösen izgalmas az új év-

ezred elején, amikor a tőzsdei trendfordulat és az azóta is tartó recesszió a piaci lelkesedést immár fájdalmasan lehűtötte. Major Iván tanulmánya a visszaesés és az infokommunikációs szektor azóta is tartó stagnálásának okait tisztázza.

Az itt megjelent tanulmányok többsége tartalmaz néhány megállapítást és hipotézist arra vonatkozólag, hogy melyek azok az üzleti környezetben bekövetkezett változások és „új gazdaság”-törvényszerűségek, amelyek mindenfajta konjunkturális visszaesés és üzleti megingás ellenére tartósnak ígérkeznek. Ezek a hipotézisek egyúttal előrejelzik a további vizsgálódások irányát. Ha egy-két év múlva megjelenik majd egy hasonló gazdasági különszám, az abban összegyűjtött tanulmányok talán már a jelenleginél egzaktabb válasszal szolgálhatnak olyan kérdésekre, hogy melyek a technológia felzárkóztatási potenciáljának határai, és e potenciál növelésének eszközei.

Addig is, szeretettel ajánlom az Olvasó figyelmébe a folyóirat mostani számában összegyűjtött, bizonyára sokakat továbbgondolkodásra és vitára készítő tanulmány-csokrot.

Szalavetz Andrea